

Národní přírodní rezervace Koda

Miniprůvodce trasou

<http://www.innatura.cz/bnd003>

Podrobnější informace získáte na uvedené webové stránce nebo si je můžete zobrazit přímo na svém mobilním zařízení načtením kódu.

Miniprůvodce vytvořila Agentura Koniklec, o. p. s. v rámci projektu Barrandiin (nejen) dětem za grantové podpory Středočeského kraje

Národní přírodní rezervace Koda

NPR Koda byla vyhlášena již v roce 1952 na rozloze 464 ha. Je to členité a převážně zalesněné území na jih a západ od Berounky mezi Tetínem, Tobolkou a Srbskem.

Největší význam má NPR Koda z botanického hlediska. Motivem ochrany je soubor vápnomilných ekosystémů zahrnující všechny hlavní biotopy Českého krasu. Roste tu např. oměj vlčí mor, jaterník podléška, okrotice červená, dub šípák, dřín, jeřáb krasový, kamejka modronachová, vstavač nachový, kostřava waliská, kavyl Ivanův, žluťucha smrdutá, devaterník šedý, včelník rakouský, vápnomilné mechorosty, teplomilné houby atd.

Z geologického hlediska je podloží tvořeno vápenci ze starších prvohor. Vápence snadno podléhají krasovění, a proto je zde evidováno téměř 50 jeskyní. Vápence jsou často překryty mladšími uloženinami třetihorního a čtvrtohorního stáří. Nejmladšími horninami, které se tvoří i v současnosti jsou sladkovodní vápence čili pěnovce.

Tramská osada Údolí děsů

V roce 1921 se objevili ve skalnatém údolí přezdívaném Kodske údolí první trampové, aby zde založili tramskou osadu. Byli tak uchváteni divokou přírodou a romantikou, že se zde usadili natrvalo. V roce 1922 postavili první srub pojmenovaný NA 60.

MÍLI. O několik let později si Kodske údolí vysloužilo název Údolí děsů. Stalo se tak při veliké bouři, kdy potůček proměnil v divokou bystrinu strhávající vše, co jí přišlo do cesty.

Jeskyně Ve stráni v Údolí děsů

Jeskyně se nachází v horní partii skalnaté stráně Údolí děsů v západní části Kodske rokly a je dnes přístupná třemi vchody. Nejstarší nález z této jeskyně je torzo kostěného hrotu z mladšího paleolitu (magdalenien). Do téže doby lze datovat kosti jeskynního medvěda a zlomky sobích kostí a parohů. Jeskyně byla osídlena v neolitu o čemž svědčí nálezy zlomků keramiky, kamenné nástroje, ohniště a kosti zvířat. Osídlení zde bylo i ve střední a mladší době bronzové. Blízko vchodu byl nalezen sklad jeleních parohů a článek lidského prstu. Nejmladší jsou dvě ohniště datovaná podle zlomků keramiky do novověku (16. až 18. století).

Pěnovec

Pěnovec, někdy též travertin či pramenný vápenec (jednoznačné používání těchto termínů není dosud ustáleno), je vysoce porézní sladkovodní vápenec vznikající vysrážením z tekoucích studených krasových vod. Voda pohybující se v puklinách a v mezivrstevních spárách vápenců obsahuje oxid uhličitý, který vápenec rozpouští. V místě krasového pramene vytéká voda z vápence, kde díky odpařování vody a snížení tlaku

kyslíčnicku uhličitého dochází ke zvýšení koncentrace uhličitanu vápenatého a tudíž k vysrážení sladkovodního vápence. V okolí krasových pramenů tak vznikají pěnovcové kupy. V údolních nivách obdobně vznikají pěnovcové kaskády. Pěnovce jsou z geologického hlediska mladé, vytvářely se ve starších čtvrtohorách v dobách meziledových a tvoří se i nyní v holocénu.

Na Kodě se nachází druhá největší pěnovcová kupa v Českém krasu. Z vyvěrajících krasových vod Kodske vyvěračky se zde vytvořila mohutná kaskáda sladkovodních vápenců dosahující mocnosti až 15 metrů.

Kodska vyvěračka

Známý krasový pramen s průměrnou vydatností $11,5 \text{ l s}^{-1}$ a stálou teplotou 11°C . U pramene je kaplička a rybník. U přepadu rybníka je dlouhodobě instalován měrný profil Českého hydrometeorologického ústavu.

Mlýn v Kodě

První písemné prameny o mlýnu na Kodě č.p. 4 pocházejí ze 17. století a jsou zachyceny v gruntovních knihách Velkostatku Karlštejn. V této době se v mlýně vystřídal několik majitelů, mlýn dokonce na čas zpustl, ale byl opět obnoven. Mlýn byl

funkční asi do roku 1934. Největší význam měl mlýn v Kodě hlavně pro obyvatele obcí Tobolka, Tetín a Korno.

Stavba mlýna je založena na kaskádě pěnovců se kterými je úzce stavebně spjata. Skládá se ze dvou hlavních částí, obytného prostoru a mlýnice. Pro pohon mlýna se voda z Kodské vyvěračky shromažďovala v malé vodní nádrži a byla vedena náhonem na kola.

Umístění stavby na kaskádě pěnovců se stalo příčinou vzniku vážných stavebních poruch. Vyrubáním dutin v pěnovcích došlo k oslabení celé kaskády. Kromě toho pěnovce leží na nestabilním podloží. Pěnovce zejména v severovýchodní části mlýna začaly poklesávat a stavba je tak vážně ohrožena a hrozí zřícením.

Konstrukce mlýna na Kodě je jedinečná svým umístěním v kaskádě pěnovců ve velmi strmém terénu, konstrukcí dvou vodních kol umístěných šikmo nad sebou, existencí umělých podzemních prostor, využitím vody z krasového pramene a celkovým zasazením do přírodního rámce. Je to unikátní stavební objekt, který nemá v České republice obdoby.

Jeskyně Martina

Jeskyně Martina se nachází v polesí Koda jihovýchodně od obce Tetín. Byla objevena 17. července 1975. Jeskyně tvoří rozvětvený jeskynní systém vyvinutý ve dvou výrazných

úrovních, které jsou mezi sebou propojeny propastmi, komíny a šikmými chodbami. Celková délka jeskyně činí 445 metrů. Svrchní úroveň tvoří nižší chodby až plazivky, spodní úroveň tvoří převážně prostorné chodby a dómovité prostory. Největší prostorem jeskyně je Obří dóm, který dosahuje rozměrů 41x20x7 metrů. Jeskyně má poměrně bohatou krápníkovou výzdobu. Je významnou archeologickou lokalitou. V 70. letech 20. století zde byl prováděn archeologický výzkum. Nálezy pocházejí z mladšího paleolitu (pazourkové artefakty), z mezolitu (parohový sekeromlat), z neolitu, z eneolitu, ze střední doby bronzové a ze 16. až 17. století (střepey).

Tetín

Tetín je památné místo z úsvitu našich dějin, které pro svou více než tisíciletou historii poutalo zájem nejen archeologů, spisovatelů, historiků, procesí věřících, ale také turistů. Obec se rozprostírá na rozloze téměř 6,5 ha. Tetín byl osídlen nejen v době hradištní, ale již od paleolitu nositeli téměř všech středočeských pravěkých a raně dějinných kultur. Tetín ale také zaujímá významné místo v počátcích křesťanství, nástupu Přemyslovců i v počátcích budování Českého státu. Z doby středověku svědčí o jeho významu a uznání i zájem českých králů. Ve světě je Tetín znám pobytem a nájemnou

vraždou kněžny Ludmily, pobytem budoucího vévody České země knížete Václava; z minulosti svými pěti sakrálními stavbami, třemi hrady, pobytem Václava Hájka z Libočan jako duchovního zdejších kostelů, zámkem, který byl účastníkem návštěv předních představitelů duchovního, kulturního i politického světa. Historický význam Tetína daleko přesahuje tuto, také přírodně nadmíru bohatou a překrásnou lokalitu.

Hrad Tetín

Na Tetíně jsou zbytky středověkého hradu ze 13. století. Hrad sloužil jako rezidence přemyslovských levobočků. V souvislosti se stavbou hradu Karlštejna ve 14. století přestal být tetínský hrad důležitý a zanikl. Do dnešní doby se dochovaly jen jeho nepatrné zbytky, protože většina hradu byla zničena při těžbě vápence v Tetínské rokli.

Kostel sv. Ludmily

Dnešní kostel sv. Ludmily byl postaven v barokním slohu v 80. letech XVII. stol. Součástí kostela jsou varhany, postavené v r. 1771 Guthem z Čisté u Rakovníka. Ve spodní části oltáře je umístěna mensa s kamenem, na němž měla být sv. Ludmila usmrcena.

Kostel sv. Kateřiny

Kostel sv. Kateřiny je románská stavba. Uměleckohistorické datování zařazuje jeho počátek do XII. stol., ale může stát na místě staršího předchůdce, např. kostela, jehož existence se předpokládá již v době života sv. Ludmily (10. stol. n. l.).

Kostel sv. Jana Nepomuckého

Nynější kostel sv. Jana Nepomuckého je stavba v jádře románská, postupně několikrát přestavěna do současné podoby. Kostel se nachází u hřbitova, na kterém je pochován spisovatel V. Vojáček (z r. 1833).